

RECORD DE MIQUEL A. BALTÀ I BOTTA

pel doctor

PERE DOMINGO I SANJUAN

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

La SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA en el curs de la sessió ordinària celebrada el dia 21 de gener de 1965, sota la presidència del doctor J. ALSINA i BOFILL, honorà la memòria del doctor MIQUEL A. BALTA i BOTTA amb un parlament del doctor PERE DOMINGO i SANJUAN

La trista nova de la mort de Miquel A. Baltà aparegué així a la nostra premsa diària:

«Miguel A. Baltá Botta ha fallecido el día 20 de noviembre de 1964.»

Res més. Cap persona física no ho comunicava. No s'invitava a donar-li un últim adéu, ni es deia on calia anar per tal de poder-lo acompanyar en les seves últimes hores de presència a la terra.

La mort es produí jo absent de Barcelona, i no la vaig saber fins uns quants dies després. En llegir aleshores la comunicació transcrita, vaig pensar: «Aquest era Baltà, l'home enemic de convertir en espectacle qual-sevol acte seriós de la seva vida, tant privat com públic, tant de la matèria com de l'esperit». «La vida, cal prendre-la seriosament —deia—, i la seriositat perd el seu degut nivell així que es fa públic espectacle dels actes de la vida.»

Meditant aquella trista nova, el meu pensament recorregué el vel del temps corresponent al tros de vida de Baltà que jo coneixia. El recordava l'any 1911 arribant al Laboratori Municipal del Parc acompanyant el doctor Manuel Dalmau, figura tota ella vestida de signes positius, amb l'objecte de fer una visita al mestre Turró. Tot ho deia Dalmau, mentre ell i Turró escoltaven. Ja a la fi, Baltà explicà: «...és que si el títol de farmacèutic no serveix per a altra cosa més important que per a regentar una botiga...» Turró, dirigint el cap en direcció a Dalmau, li preguntà: «M'has dit que es diu Miquel?» I en veure el signe afirmatiu, continuà amicalment: «Mira, Miquel: ets tu mateix qui ha de fer avui la teva imatge de demà. A la paret d'aquest despatx no hi ha cap títol ni honor exhibit. Aspiro que cada persona que entri per aquesta porta tingui de mi el concepte que jo en realitat hagi guanyat durant el temps que he estat amb ella. Això val molt més per a mi que no pas que surtis dient: "No entenc com ha pogut guanyar tants títols!" Ja ets farmacèutic; ja tens un títol que t'acredita com a professional d'una branca del saber... Doncs, a no pensar-hi més i a treballar de debò per tal que aconsegeixis d'ésser allò que tu mateix vulguis, i a no semblar més que qui en realitat siguis...» Va continuar encara: «El nostre país no té gaires tradicions ponderables en el camp de la ciència; els professors de les nostres escoles

mèdiques han de fer un grandióс esforç per tal de demostrar en unes oposicions que són sabedors de tot allò que els caldria haver oblidat... En conseqüència, no poden fer altra cosa, en general, que ensenyaments teòrics, perquè, altrament, farien veure molt sovint coses contràries a les que diuen. En el camp on ens movem hi ha terra de conreu per a tothom qui vulgui treballar coratjosament. Aquesta casa és la teva. Comença pel començament, amb fe i amb entusiasme, i ben aviat et semblarà mentida el camí que hauràs fet. En Dalmau tens un bon exemple on mirar-te: segueix-lo...» I, sense més paraules formals, els acomiadà amicalment.

Baltà sortí tot excitat d'aquella visita, bo i comentant amb en Dalmau: «Cal fer de la sanitat pública quelcom més rigorós que el que funciona a Barcelona. El control químic dels aliments comporta responsabilitats que cal sentir en tot el seu abast. Barcelona viu sanitàriament indefensa, víctima dels especuladors, dels ignorants i dels malversadors públics. Cal posar a les mans netes dels governants, que en algun moment no deixarà d'haver-hi, les clares proves de les barbaritats que es fan, tot documentant les denúncies en anàlisis incontrovertibles.» Tota la joventut i tot el saber d'aquell món que ell portava dintre irradiaven per la seva cara iHusionada.

Manuel Dalmau, que era l'home destinat a seguir en el mateix to del Mestre les petjades de Ramon Turró, aixecà enlaire la bandera de Miquel Baltà, que començà en la vida el net i exemplar joc que havia de donar.

Quant, l'any següent, 1918, la grip s'emportava Dalmau enmig de la pena transcendent de tots els qui l'haviem conegut, la tristor de Baltà era només comparable a la del mestre Turró: dos caps restaven caiguts sobre el pit, doblegats pel pes de llurs dolorosos pensaments. «És com si em manqués el braç dret!», murmurava Turró. «Trencat ara el natural lligam amb el Mestre, la ferida sagnarà contínuament tot restant força a l'acció!», deia Baltà.

Però calia continuar vivint. Baltà fou nomenat finalment Cap dels Departaments de Química del Laboratori Municipal, i a aquell centre de treball dedicà els millors anys de la seva vida: ordre en el treball, fonament i seriositat en el saber, talent en la interpretació, honestedat insubornable... Aquestes eren les normes del seu esperit, que foren també les del Departament que ell dirigia.

Amb mestre Turró col·laboràrem ell i jo en el desenvolupament dels cursos que anualment es feien en el Laboratori: ell fent els de Química General i d'Aliments, i jo, mercès a molt valuosos col·laboradors, els d'Immunitat i Bacteriologia. Gent d'arreu de Catalunya i de la resta de la Península, i també alguns estrangers, acudien al nostre recer, sabedors que s'hi discursajava poc i s'hi treballava molt.

Tots els dies de l'any, a les vuit del matí, o més aviat encara, Baltà

arribava al Laboratori acompanyat del seu gos, la qual cosa significava venir a peu des de casa seva. En tot el matí no deixava de treballar, i quan tots els altres ens n'anàvem a les nostres cases, enllestida ja la tasca ordinària, treia el paquetet del dinar, que es repartia amb el gos, i després continuava treballant. Així, dies, mesos, anys.

El bon ordre del treball de rutina era només pertorbat per la labor de preparació dels cursos, pel treball d'investigació o per l'estudi. Els dies festius Baltà fruïa en les sortides al camp, sobretot a l'alta muntanya, al mar o a la platja; o restava a la ciutat a sentir bona música.

Baltà estimava ardentment Catalunya: la Catalunya històrica i geogràfica, més que no pas els catalans. Home d'una gran cultura idiomàtica, fruïa llegint en llurs versions originals les obres de la literatura anglesa, francesa, italiana i alemanya dels més destacats pensadors. Sentia l'orgull d'ésser barceloní, del seu Teatre del Liceu, del Pati dels Tarongers i del Saló de Cent de la Casa de la Ciutat. S'embadalia escoltant les estridències plenes d'harmonia d'una cobla i veient ballar els dansaires sardanistes. Però difícilment s'acordava amb cap forma de política. Catalunya, com si fos una núvia, volia sentir-la, com la sentia, ell tot sol. Li brillaven fortament els ulls quan llegia o sentia recitar, càlidament i suau, les poesies de Maragall o de mossèn Cinto. A vegades reia amb les dites d'«El be negre». Però el seu fort no era pas la comprensió de l'astracanada ni l'alegria derivada dels conceptes irònics de les coses.

El seu amor al mar el portà a fer cursos de canotatge i a prendre part en curses de canots de vela. Navegant era tossut fins a la imprudència. Això el portà a guanyar premis de navegació per haver restat sol al mar quan tots els altres, a causa de la inclemència del temps, s'havien retirat, àdhuc, a vegades, el jurat que l'havia de qualificar. Això ens feia gastar-li bromes que li agradaven poc.

Era essencialment un solitari. Per això l'encantava de trobar-se en mar sol i tenint, de més a més, la clara impressió d'aquella soledat. Si s'identificava amb algú, havia d'ésser considerant-lo part d'ell mateix per dur-lo també a la seva soledat. Aleshores fruïa pensant en veu alta i dient, sense cap limitació, allò que sentia i volia, tant com allò que no li agradava ni estimava.

Era home de cavallerositat ferma i rectilínia fins al melodramatisme. En una ocasió, un conegut li confià un fitxer polític tot demanant-li'n la guarda, tenint justament en compte que ell, Baltà, no era home sospitós. Però, per raons que no escau ací de retreure, el dit fitxer anà a raure a les mans de la policia. Als interrogatoris benignes van succeir els més contundents, sense que Baltà deixés sortir altres paraules que les corresponents a dir que no sabia com era que allò podia haver arribat allí on la policia ho va trobar. «—Miri que si ens diu el nom de la persona que

li ha donat aquest paquet, vostè restarà lliure. —Jo no en sé res —era la resposta. —Digui quantes persones coneix de les que hi ha ací anotades. —Absolutament cap —contestava una vegada i una altra.» Així les coses, el jutge va dictar una condemna de molts mesos de presó.

Aquests mesos van ésser ben esmerçats, per tal com Baltà va aprofitar-los per a traduir de l'alemany a l'espanyol el seguit de volums que formen l'*Enciclopèdia de Química Industrial*, de Schmidt.

Calgueren transcendentals esdeveniments d'ordre polític perquè fos alliberat. Aleshores pogué tornar al seu lloc de treball del Laboratori, on altra vegada, amb els seus col·laboradors Ibarz, Medrano, Bolòs, Miravittles i alguns altres, reprengué la tasca com si res no hagués passat.

Mig en broma mig seriosament, jo li demanava noves corresponents a aquells temps de presó; però ell no deia res o, a tot estirar, es concretava a dir que la presó no tenia història ni fets que no siguin els vulgars de cada dia. Tanmateix, a vegades, ens mig enfadàvem, i jo li deia que aquella temporada d'empresonament havia estat la més feliç de la seva vida, ja que havia aconseguit de treballar tot seguit hores i més hores en allò que ell volia, sense que ningú el distraigués; preparant per a ell i algun company de presó, però al seu sol gust, el menjar simple que ell volia; fent-se el llit al seu gust... Ell reia, sense donar assentiment al que jo deia, però fent un gest que ben clarament volia dir que la presó, com a càstig, era per a ell ben poca cosa.

Baltà, amb el seu cap rodó, poblat d'uns ulls clars i d'una blanca pell, fàcil a congestionar-se sota la influència dels seus propis pensaments o així que algú el contrariava, posseïa una estructura ètnica que denunciava clarament el temperament nòrdic que duia dintre. Era intransigent i blasmava els acomodatismes. «S'ha de fer el que cal sense mai deixar d'ésser allò que hom és.» Aquesta forma de conducta, exemplar des de tots els punts de vista, tot simplificant-li la vida, li va portar no pocs disgustos.

En produir-se la nostra guerra interna, Baltà sortí de Catalunya, acompanyat de la seva muller, dona plena d'inigualables qualitats. Anà a França i a Anglaterra. Un contracte que semblava bo, convingut per a ensenyar química a la Universitat d'un país de l'Amèrica andina, el va fer sortir d'Europa. L'aventura va ésser terriblement dolenta. Esgotades totes les reserves econòmiques, va passar hores de gran neguit. Jo ja era a Cuba, situat en l'organització sanitària d'aquell país. Així que vaig saber dels treballs del meu amic, vaig fer tot el que estava al meu abast per portar-lo, amb la seva família, al meu costat, i vaig aconseguir per a ell un lloc directiu a l'Institut Finlay de l'Havana.

Els daltabaixos polítics per un costat, i la seva rectitud de criteri, per l'altre, li van fer difícil de seguir formant part d'aquella corporació públi-

ca. Ingressà aleshores a la indústria farmacèutica cubana, on assolí sòlides situacions de prestigi i de treball.

Últimament portava a l'Havana una vida feliç treballant tant com podia, amb compensacions econòmiques adients. Ancorat al riu Almendares, ben prop de la seva sortida al mar, tenia un balandre dotat de blanques veles i motor auxiliar, amb el qual podia aprofitar les festes cercant, en companyia de la seva muller, les amables solituds del mar tropical. Quan enfilava la proa a l'horitzó, ja no li semblava que anava a una nova solitud, ans creia tornar a la llar del seu vell i estimat país.

Instaurat el comunisme a Cuba, amb el seu enfilall de mentides i d'emprisonaments, Baltà va creure oportú de sortir del país abans no fos massa tard. El Laboratori industrial on ell servia havia estat ja confiscat, i els seus propietaris eren fora del país. Arreu es respirava desgavell i terror.

Fa un parell d'anys, arran del seu retorn a Barcelona, el vaig veure casualment, assegut, amb la seva muller, a la terrassa d'una orxateria del Passeig de Gràcia. «Me'n vaig a la Garriga, a Samalús, a fer vida de camp», em va dir.

Cercava, com sempre, la solitud! Li semblava prou compensació a tants treballs passats, de poder contemplar altra vegada els blanquinosos blaus del nostre cel, del cel de la seva Catalunya. Sentir damunt la pell la carícia del mateix aire que l'acaronava durant els dies de la seva infantesa; flairar l'olor de la terra humida així que la pluja acaba de beneir-la; sentir al matí i al capvespre el toc d'una campana llunyana demanant per al cel l'almoïna d'una oració; veure, en les diferents estacions, el miracle de la resurrecció de la natura. En aquell racó de món vivia tota la magnitud del seu recolliment espiritual, mercès al qual podia trobar-se més isolat encara de tot el que poc li interessava, però més prop que mai de si mateix i més ple de Déu.

Baltà ens ha deixat després d'haver contribuït amb el seu exemple a mostrar-nos un sentit de la catalanitat inspirat en un auster, exhaustiu i insubornable treball, fent-nos veure una vida que ha sentit Catalunya sense fanfarronades ni crits, que ha portat a l'obra de bastir-la no solament les seves paletades de calç i d'arena, ans encara una indestructible il·lusió de forma.

La SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA s'honora avui recordant-lo i fent present de l'exemple de la seva vida als seus consocis, i tramet als familiars l'expressió del seu dolor.